

מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן, ויראת מאלקיך (קדושים י"ט ל"ב)

סימן רמ"ד

א] כללי.	ה] צורת הקימה.	ט] זקן עכו"ם - סעיף ז'.
ב] אנשים.	ו] להעצים עניו - סעיף ג'.	י] שני זקנים - סעיף ח'.
ג] גדר של זקן - סעיף א'.	ז] קימה שיש בו הידור - סעיף ד'.	יא] קימה בזמנים מסוימים - סעיף י"א.
ד] חיוב הקימה - סעיף ב'.	ח] בעלי אומניות - סעיף ה'.	יב] מחילה - סעיף י"ד.

דור המלקטים - ברכת נפתלי (יונה), **הדר זקנים** (שוורץ), **הידור פנים** (דינר), **הגריש"א** זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק מ"א), **והדרת פני זקן** (שלזינגר), **כבוד והידור** (אדלר), **מצות קימה** (ליטוואק), **קימה והידור** (שטסמן).

א] כללי

א. **אחד מהתרי"ג מצוות** - רס"ג (עשה י"א, עשה י"ב), רמב"ם (עשה ר"ט), סמ"ג (עשה י"ג), סמ"ק (סי' נ"א, סי' נ"ב), יראים (מצוה רל"ג), **חינוך** (מצוה רנ"ז), **ח"ת** (לשה"ר עשה ח', מצות הקצר עשה י"ז).

ב. **האם צריכה כוונה.**

1. מחמיר - ברכת נפתלי (פרק ו' סעי' ב').

ג. **טעם שאין מברכים על מצוה זו.**

1. מר"מ - **אור זרוע** (ח"א סי' ק"מ, "אותן מצות שלעולם חייב בהם ואין עתים להפטר מהם כגון להאמין באלהינו וליראה אותו ולאהבה אותו ולשמוע בקולו ולדבקה בו ושלא לעבוד ע"ז ביקור חולים ותנחומי אבלים. ונתינת צדקה. וקבורת מתים חליצה ויבום וקימה והידור וכבוד אב ואם ופריקה וטעינה והשבת העבוט שאין להם פטור אין שייך לברך עליה' כי לעול' חייב בהם ואין שייך בהם חיבוב"), ברכת נפתלי (סי' ג' אות א'), **כבוד והידור** (פרק ו' הע' כ').

ב] אנשים

א. **נשים.**

1. גם הם חייב במצוה זו - ברכת נפתלי (פרק ו' סעי' א'), **ילקוט יוסף** (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' כ').

ב. **אבל.**

1. פטור, אפילו מהידור - **הגריש"א** זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ו' הע' ז', הע' ח'), **יביע אומר** (ברכת נפתלי פרק ו' הע' ז'), ברכת נפתלי (פרק ו' סעי' ז'), **עי' כבוד והידור** (פרק ו' סעי' ל"ח).

ג. **תשעה באב.**

1. יושב בארץ, סגי בהידור - **אור לציון** (ברכת נפתלי פרק ו' סוף הע' י'), ברכת נפתלי (פרק ו' סעי' ז').
2. מר"מ - **כבוד והידור** (פרק ו' סעי' ל"ט).

ג] גדר של זקן - סעיף א'.

א. **פשט "בשיבה".**

1. רק זקן שקנה חכמה, לאפוקי זקן אשמאי - **ת"ק** (קידושין דף לב:).
2. כל שיבה במשמע, אפילו זקן אשמאי [עם הארץ] - **איסי בן יהודה** (קידושין דף לב:).
א) וכן הלכה - **גמרא** (דף לג., "אמר ר' יוחנן: הלכה כאיסי בן יהודה"), **ח"א** (כלל ס"ט סעי' ב').
ב) וכן דעת המחבר - **הגריש"א** זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ב' הע' י"ד), **ברכת נפתלי** (פרק ב' הע' י"ד).
ג) גדר עם עם הארץ, שומר תורה ומצוות במה שהוא יודע, ובמה שאינו יודע אינו שומר - **הגריש"א** זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ב' הע' י"ד*, ע' הע' כ', אשרי האיש יו"ד פרק מ"א אות ג').

ב. **מאיזה גיל נקרא זקן.**

1. מבן שבעים.

א) **רא"ש** (קידושין פרק א' סוף סי' נ"ג) - "ומבן שבעים נקרא שיבה".

ב) **טור** (סעי' א') - "מפני שיבה שהוא מופלג בזקנה דהיינו בן שבעים".

ג) **אורחות חיים** (הל' כיבוד אב ואם אות ג') - "רק שהוא בן שבעים שנה שהוא שיעור שיבה".

ד) **מהר"י ווייל** (סי' כ"ח) - "ואם הזקן הוא בן שבעים, עבר גם על מצות עשה: מפני שיבה תקום וגו'".

ה) **מחבר** (סעי' א') - "מצוה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנה".

ו) **חרדים** (פרק י"ח אות ה') - "ושיעור שיבה שבעים שנה".

ז) **לבוש** (סעי' א') - "איש מופלג בזקנה דהיינו בכמו בן שבעים שנה".

ח) **ח"א** (כלל ס"ט סעי' ב') - "מצות עשה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנים".

(ט) קיצור שו"ע (סי' קמ"ד סעי' ב') – "מצוה לקום מפני שיבה דהיינו בן שבעים שנה".
 (י) ערה"ש (סעי' א', סעי' ד', סעי' י', סעי' י"א) – "מצוה לקום מפני שיבה דהיינו בן שבעים שנה".
 (יא) משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס ד"ה ולולי) – "וכן מצוה לקום מפני שיבה דהיינו בן שבעים (ולא ששים הגם דמדברי הר"י ועוד קצתם כתבו ששים מ"מ כל פוסקי הלכה כתבו שבעים) שנה".
 (יב) יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' י"ג, יחיה דעת ח"ג סי' ע', עי' הליכות עולם ח"ח עמ' קע"ה) – "המורם מכל האמור דקימה מפני זקן בשנים היינו מגיל שבעים שנה ומעלה. והמחמיר לקום מפני זקן בן ס' שנה, כד' האר"י ז"ל, תע"ב".
 (יג) ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' י"ד) – "מצות קימה מפני 'שיבה' (זקן בשנים), היא מגיל שבעים שנה ומעלה, כי העיקר בזה כדברי הש"ס והפוסקים. והמחמיר לקום מפני זקן בן 60 שנה כדברי האר"י ז"ל, תבא עליו ברכה. [יבי"א ח"ג חיו"ד סי' יג. ובח"ט חיו"ד סי' יג עמוד רצב, וביחיה דעת ח"ג (סי' ע), שהעיקר כדברי הגמ' והפוסקים שחויב הקימה לפני שיבה, הוא בזקן בן שבעים שנה, ולא כהמקובלים שכתבו שזהו מבין ששים ומעלה. ודלא כמי שחלק בזה. ושם הובאו דברי גדולי האחרונים שבכל מקום שיש מחלוקת בין הפוסקים והמקובלים הלכה כהפוסקים]".
 2. מבין ששים.

(א) אריז"ל (שער המצות ריש פר' קדושים) – "והנה מי שהוא זקן מששים שנה ומעלה אפילו שאינו ת"ח צריך לקום מפניו אבל בפחות מבין ששים א"צ לקום מפניו אלא א"כ הוא חכם שקנה חכמה ולכן ר"ת מ"פני ש"יבה ת"קום הוא מש"ת כי משתי שנים ואילך אז נקרא שיבה וטעם מספר זה הוא כי הששה תיקונים ראשוני' דדיקנא דא"א נעלמים מאד ואין בהם גילוי כלל למטה".
 (ב) ברכי יוסף (ס"ק ד') – "ורבינו האר"י זצ"ל (שער המצות ריש פר' קדושים) כתב דכל שהוא בן ששים שנה מצוה לקום מפניו, וביאר טעם הדבר על דרך האמת. ע"ש".
 (ג) מנ"ח (מצוה רנ"ז ס"ק ט') – "ויש להחמיר כהתרגום לעמוד מפני בן ס' ובפרט שכ"ד האלקי האר"י זצוק"ל".
 (ד) בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות י"ב) – "ואף על גב דכתבנו שחויב מצות עשה לקום מפני זקן היינו בן שבעים שנה, כל זה הוא כפי דברי הפוסקים הפשטנים, אבל לפי דברי האר"י ז"ל צריך לקום בפני הזקן מבין ששים שנה ומעלה, וצריך להזהר בזה כי דבריו נאמנים על פי הסוד, דברי אלקים חיים".
 (ה) דברי שלום (יו"ד סי' צ"ג אות א') – "עיקר להחמיר בשל תורה ... זקן שהגיע לגיל ששים צריך לעמוד מפניו, כמ"ש האר"י ז"ל".
 (ו) אור לציון (ברכת נפתלי פרק ב' סוף הע' ט"ו, סי' ג' סוף אות ו') – "שיש להחמיר לעמוד לזקן מבין ששים שנה ולמעלה כדעת האר"י ז"ל וסיעתו".

3. מר"מ – פני' (קידושין דף לב:), שואל ומשיב (מהדורה ג' ח"א סי' ק"י), ברכת נפתלי (פרק ב' סעי' ד', סי' ג' אות ה', אות ו'), כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"א).

(א) רשב"ץ (מגן אבות פרק ה' סוף משנה כ"א) – "ויש ללמוד ממה שאמר בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, דין מדיני התורה, כי לדברי אונקלוס, שהוא מתרגם 'מפני שיבה תקום' [ויקרא יט לב], מן קדם דסבר באורייתא, וזהו יניק וחכים. אם כן, 'והדרתפני זקן', נדרש לזקן אשמאי, פירוש בור, מתרגמו של אונקלוס 'והאדמה לא תשם' [בראשית מז יט], וארעא לא תבור. וכשהגיע לששים הרי הוא זקן וחייבים לעמוד בפניו. ולדברי איסי בן יהודה שדורש יניק וחכים, מן והדרת פני זקן, שאין זקן אלא מי שקנה חכמה, ומפני שיבה, כל שיבה במשמע, אם כן אינו חייב לעמוד מפני זקן שלא למד חכמה עד שיהיה בן שבעים, שאין קרוי איש שיבה אלא בן שבעים".

ג. זקנה.

1. חיוב.

(א) ס' חסידים (סי' תקע"ח) – "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (ויקרא י"ט ל"ב) ואפי' זקנה ואף נשים תקימה, אבל כבודם של נשים ונערים להחבא ובפנים שנאמר (איוב כ"ט ח') ראוני נערים ונחבאו (תהלים מ"ה י"ד) כל כבודה בת מלך פנימה".
 (ב) חכם צבי (ליקוטי תשובות סי' קמ"ב) – "מפני שיבה תקום שאין חלוק בין זקן לזקנה, והעיד כן בשם זקנו".
 (ג) בית יהודה (יו"ד סי' כ"ח) – "ראיתי לבעל הלכות קטנות בחלק א' סי' קנ"ד דנסתפק אי בעינן למיקם מקמי סבתא יע"ש. והנראה לע"ד בפשיטו' דחייבין לקום מפניה אם היא בת ע' שנה דהא מצוה דמפני שיבה וכו' ודאי דחייבת בה גם האשה דהיא מ"ע שאין הזמן גרמא ונשים חייבות בה כדמוכח מספר המצות להרב וכדכתב בהדיא בס' החינוך וכיון דהיא חייבת לכבד אחרים גם האחרים חייבין בכבודה אם היא זקנה או חכמה אפי' ילדה אף על גב דפטורה דלא גריעה זקנה דידה מזקנה דעכו"ם דכתב הרמב"ם בפ"ו מה' ת"ת דכל שיבה במשמע ועוד דאם אחרים פטורים מכבודה דכל שישנו בזה ישנו בזה כדאמרין גבי ת"ת דפטורה מללמוד לעצמה וגם אינה חייבת ללמד בנה תורה וכן במצות הקפה היא פטורה ואפי' הקיפה לאיש פטורה אלא ודאי פשוט דכל מיני כבוד שחייבין לעשות לאיש הה"נ לאשה".

(ד) מנ"ח (מצוה רנ"ז ס"ק ד') – "ולענין לעמוד לפני אשה זקנה, לדידן דפסקינן כאיסי בן יהודה דאפילו זקן אשמאי, אם כן בודאי חייב לעמוד מפני אשה זקנה".

(ה) דברי שלום (יו"ד סי' צ"ג אות ב') – "חייבין לקום לפני אשה זקנה, כמ"ש בספר חסידים".

(ו) אור לציון (ברכת נפתלי סי' י"א אות ב').

(ז) הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי סי' י"א אות ב').

(ח) יחיה דעת (ח"ג סי' ע"ב, יביע אומר ח"ג יו"ד סי' י"ג סוף אות ז') – "מצוה לקום מפני אשה חכמה בחכמת התורה, וכן מפני אשה זקנה בגיל שבעים שנה".

(ט) ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' כ') – "מצוה לקום מפני אשה חכמה בחכמת התורה, וכן מפני אשה זקנה בגיל שבעים שנה".

2. פטור.

- (א) אריז"ל (שער המצות ריש פר' קדושים) – "והנה כפי גדרם כן ראוי לכבדן כי א"א הנק' שיבה נאמר בו קימה ובזקן נאמר בו הידור לבד ובאשה נאמר ויראת מאלהיך יראה בלב ואין צריך לא קימה ולא הידור".
- (ב) בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות ט"ז).
3. מר"מ – תשובות והנהגות (ח"ב סי' תנ"א), ברכת נפתלי (פרק ז' סעי' ד'), כבוד והידור (פרק ו' סעי' ט"ו).
- (א) ברית עולם (על ס' חסידים סי' תקע"ח) – "הלכות קטנות ... ומסתימת דבריו משמע דחייב לקום לאשת חבר מדאורייתא והאחרונים נבוכו בזה וכמ"ש אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף ח"מ סימן טו"ב אות ה' בס"ד ורבינו האר"י ז"ל כתב דאין חיוב לקום מפני אשת חבר. והרב בית יהודה ... ולפי דבריו מדוקדקים דברי רבינו שכתב אפילו זקנה ואף נשים תקימה כלומר דמפני שיבה אפילו לזקנה דגם הנשים חייבות לקום מפני זקן דהא בהא תליא ויש להרגיש על הרב בית יהודה דערער על הרב הלק"ט דנסתפק והו"ל להעיר גדולה מזו דהוא כתב דמסתברא שלא לקום ופשוט בעיני להפך. ודוק".
- (ב) הלכות קטנות (ח"א סי' קנ"ד) – "שאלה אי בעינן למיקם מקמי סבתא. תשובה מסתברא דאין חיוב אלא באשת חבר מיהו נמצא בס' החסידים להפך".
- (ג) שבט הלוי (ח"ב סי' קי"ד) – "מפני נשים עיין בספר חסידים סי' תקע"ח נראה דחייב לעמוד אמנם עיין פ' הגרחי"ד א שם דמחלוקת גדולה בזה ודעת האר"י ז"ע דאין לעמוד, ע"כ נראה דבסתם אשה אין בכחינו לחייב עמידה זולת נשים מעוברות וכיו"ב ... שו"ר מש"כ בס' ערך שי יו"ד סי' רמ"ד כתב דשו"ת בית יהודה חיו"ד סי' כ"ח כ' דגם מפני אשה זקנה בת שבעים חייב לקום בפניה דלא כהלך"ט ח"א סי' קנ"ד דנסתפק ע"כ וכנראה לא ראה אז הגאון ערך שי דברי הגרחי"ד א בפ' ל' חסידים הנ"ל".
- שבט הלוי (ח"ה סי' ק"ל) – "ואשה זקנה שאינה אשת חבר, דעה"ת נוטה ששיטת האר"י הק' וספיקו של בעל הלק"ט אינו עושה זה רק לספק בהלכה כיון שבשאר פוסקים מפורש לחייב, ומשמעות ס"ח הנ"ל, וא"כ מספק ה' חייב לעמוד, ולעשות עכ"פ איזה הדור ע"פ המבואר יו"ד סי' רמ"ד. ויש מקום אתי לומר דהיות בשו"ע יו"ד סי' רמ"ד ס"א נפסק דזמן קימה בפני שיבה בן שבעים שנה, והוא מהרא"ש והטור ושאר ראשונים, והוא ע"פ פשטות המשנה סופ"ה דאבות דבן שבעים לשיבה, אלא דבברכי יוסף יו"ד שם מביא בשם האר"י דחייב כבר משנת ששים ואילך, והשתא לענין נשים ודאי א"צ להחמיר לפני שבעים, דאיכא כעין תרי ספיקי להלכה חדא משמעות כל בעלי ההלכה דרק בשבעים כנ"ל, ועוד אולי אין חיוב קימה כלל באשה, אבל אחרי שבעים יש מקום להחמיר כנ"ל".

ד. ספק זקן.

1. חיוב (ספק דאורייתא לחומרא).
 - (א) שלמת חיים (סי' תצ"ה, סי' תצ"ו. אפשר לברורי).
 - (ב) אור לציון (ברכת נפתלי פרק ב' הע' ט"ז, הע' י"ז).
 - (ג) תוספות חיים (על ח"א כלל ס"ט אות ד').
 - (ד) הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות י"ד, אשרי האיש יו"ד פרק מ"א אות ה') – "מפני שהוא ספיקא דאורייתא".
 - (ה) שבט הלוי (ח"ב סי' קי"ב, ח"ה סי' ק"ל) – "דודאי ספק שאפשר לברר אינו ספק דהוא רק חסרון ידיעה".
 - (ו) יחזקאל דעת (ח"ג סי' ע' בהג"ה, יביע אומר ח"ג יו"ד סי' י"ג אות ה') – "נראה שאף שיש להחמיר מפני זקן שהוא ספק בן שבעים שנה או לא, דספקא דאורייתא לחומרא".
 - (ז) הדר זקנים (פרק א' סעי' א').
 - (ח) והדרת פני זקן (עמ' ט"ו).
 - (ט) ברכת נפתלי (פרק ב' סעי' ו'. מצד ספק דאורייתא, וס"ס לחומרא).
 - (י) כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"א) – "אדם מבוגר שאין ידוע כלל גילויו, וספק אם הוא זקן, יש מקום לומר שחייבים לקום מפניו, שספיקא דאורייתא לחומרא. וכל שכן כשאפשר לברר גילו, שחייבים לקום".
 - (יא) ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' ט"ז) – "מי שהוא זקן בשנים, ואין ידוע לנו אם הגיע לגיל שבעים שנה, צריך לעמוד מפניו מספק, שספק תורה להחמיר. ומכל מקום בספק אם הוא בן ששים אין צריך להחמיר".
2. פטור (רוב וחזקה).
 - (א) שלמת יוסף (סי' י"ג אות א').
 - (ב) הגרח"ק שליט"א (דרך שיחא ח"א עמ' שע"ה, מצד רוב וחזקה).
3. מר"מ – הגרש"ד מונק זצ"ל (והדרת פני זקן מכתב א' אות א', מכתב ב' אות א').

ה. רשע.

1. אסור – משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס), "דלרשע אסור לכבד ובמקום שרובם רשעים ואין ידוע לנו טיבו שב ואל תעשה עדיף".

ו. תינוק שנשבה.

1. מחמיר.

- (א) הגריש"א זצ"ל (כבוד והידור פרק ו' הע' ל"ג, אשרי האיש יו"ד פרק מ"א אות ד') – "שאנו מניחים שכל הזקנים מוחלים, ולכן מסתפקים בעשיית הידור, אבל מעיקר הדין (כלומר לולא המחילה), אזי גם לשיבה שהוא בגדר תינוק שנשבה היה צריך לקום מלא קומתו".
2. מיקל.
- (א) חוט שני (כבוד והידור פרק ו' הע' ל"ד) – "יש זלזול שמכבדים אחד שאינו מקיים מצוות, נוטה הסברא שלא צריך לכבדו, אע"פ שאסור לביישו להכותו".

(ב) עי' שבט הלוי (ח"ט סי' קצ"ח אות א') – "דהרי אפילו בכבוד אב כל שאינו עושה מעשה עמך פטור מכבוד או"א מכ"ש קימה בפני כל אדם, ופשוט מאד דתינוק שנשבה עכ"פ אינו עושה מעשה עמך הוא ואפילו לא נדון אותו כרשע בשוגג".
3. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ג).

ז. חילונים בזמן הזה.

1. מיקל.

(א) חוט שני (כבוד והידור פרק ו' הע' ל"ד) – "חילוני רגיל בא"י אינו תינוק שנשבה".
(ב) עי' שבט הלוי (ח"ט סי' קצ"ח אות א') – "בחילונים בזה"ז גם אם נגדיר אותם אנוסים מחמת חינוך הרע שלהם הלא יודעים שיש תורת ישראל, וגם אם ניתן להם דרגא דמומר לתאבון או אפי' פחות מזה מכ"מ ברור דאינו עושה מעשה עמך ואין כאן חיוב קימה מעיקר הדין כדמשמע לשון הרמ"א מכ"מ יתכן דיש לפעמים ענין להדר זקן כזה אם הולך בתומו, בדברים עכ"פ ... ע"כ קשה ליתן להם ממש דין תינוק שנשבה, אעפ"י שודאי אנוסין הם ע"י חינוך הרע שנותנים להם, ע"כ נראה כנ"ל שעכ"פ די בהידור בדברים כנ"ל".
2. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ג, הע' ל"ד).

ד. חיוב הקימה - סעיף ב'.

א. ממתי צריך לעמוד.

1. תוך ד' אמות – מחבר (סעי' ב').

ב. בכניסתו לבית אעפ"י שהוא אינו בתוך ארבע אמותיו, מי אמרנן דכל הבית חשיב כד' אמות.

1. מחמיר, אא"כ יודע שהם מתקרבים לשבת סמוך לו.

(א) בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות י"ג) – "ונ"ל כיון דהוי ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא וצריך לקום מפניהם אף על פי שישבו רחוק ממנו. מיהו אם הוא יודע שהם באים לישב סמוך לו לא יקום מפניהם אלא עד שיגיעו לתוך ארבע אמותיו".
(ב) הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' ח').
2. מיקל.

(א) אז נדברו (חי"ד סי' כ"ח אות ב') – "דוקא בתוך ד' אמות ממש".

(ב) יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' ט"ז) – "שהעיקר לדינא שא"צ לעמוד מפני זקן או חכם בהכנסת לבית כנסת או לבית מדרש, או לכל בית אחר, אלא אם כן נכנסו לתוך ד' אמותיו. ואין להחמיר בזה בבית כנסת או בבית מדרש, דהו"ל חומרא המביאה לידי קולא, שאין חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב (וכ"ש במקום שכינה) אא"כ פליג ליה רביה יקרא. וקב"ה פליג יקרא לזקן או לחכם כדאמר' בירוש' (פ"ג דבכורים) אני קיימתי מצות זקן תחלה, וכן צונו מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ולכן יש לעמוד מפניהם אף בבהכ"נ ובמהד"ר".

ג. הגר"ח ק"ש שליט"א (נזר ישראל עמ' רכ"ב אות קפ"א) – "ת"ח או זקן שנכנסו לביהכ"נ האם יש חובה לקום מפניהם מיד בכניסתם, שכל הבית נדון כד' אמות, או שמא א"צ לקום עד שיכנסו לד' אמות. תשובת מרן שליט"א: צריכים לקום מפניהם רק כשמגיעים לד' אמות שלו, חוץ מאביו או מגדול הדור שאז צריך לקום מיד בכניסתם לביהכ"נ".

ד. ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' כ"א) – "זקן שנכנסו לבית הכנסת, אין לו לקום מפניהם מיד בכניסתם, ולדון את כל הבית כארבע אמות, אלא עד שיכנסו בתוך ד' אמותיו, שאז יש חיוב גם בזמן הזה לעמוד מלא קומה מפני תלמיד חכם וזקן".
3. מר"מ – ברכת נפתלי (סי' ט"ו), כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ח).

ג. עד מתי צריך לעמוד.

1. עד שיעבור כנגד פניו – מחבר (סעי' ב'), ברכי יוסף (ס"ק י"ב), "ולענין הלכה, כיון דהרמב"ם והטור והר"ן סברי דכיון שעבר יושב, וגם דברי הרא"ש יש לפרשם הכי, כדכתבנא, וגם הכי משמע מפשט הירושלמי, הכי נקיטין, דכיון שעבר החכם יכול לישב. וכמו שפסק מרן ז"ל. ועיקר", בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות י"ג).

2. עד שיעברו ממנו ד' אמות – ב"ח (סוף ס"ק ו'), "שלא ישב עד שיעבור הימנו ד' אמות השניות, והכי נקיטין", ש"ך (ס"ק ז'), "והרא"ש ורש"י גורסים ואינו יושב עד שיעבור ממנו ד' אמות השניות וכ"כ הב"ח", הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' ו'), "והאשכנזים", ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' י"א).

3. מר"מ – ח"א (כלל ס"ט סעי' ג'), "ויקום כך עד שיעבור מכנגד פניו, ויש אומרים עד שיעבור ממנו ד' אמות", הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות ט"ז), כבוד והידור (פרק ו' סעי' כ').

ד. מתעכבים תוך ד' אמותיו.

1. מר"מ – ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' ד', סעי' ה', סי' ה' אות א').

ה. עומד במקומו.

1. אין דין קימה – אור לציון (ברכת נפתלי פרק ג' הע' י'), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' י'), משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, "קימה והידור אינו אלא כשהחכם או השיבה עובר ממקום למקום או עומד לפוש אבל בעומד על מקומו ליכא קימה והידור"), ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' ד').

2. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' כ"א).

ו. כמה פעמים ביום צריך לעמוד.

1. בני ספרד, אפילו מאה פעמים. בני אשכנז, פעמים ביום. שחרית וערבית – ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' ח').
2. במקום שאינו יודע שכבר עמד, כביה"כ וביה"מ, צריך לחזור ולעמוד בכל פעם שעובר לפניו – הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' ט"ו, מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות י"ח), ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' ט').
3. מר"מ – שבט הלוי (ח"ה סי' ק"ל), כבוד והידור (פרק ו' סעי' כ"ח).

ז. לדבר אתו.

1. צריך לעמוד – עי' הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה סוף סי' ל"ג, "דשאני הכא דכיון שהיא עומדת ומדברת עמו ומחמתו היא עומדת הרי זה חשיב קצת כעין בזיון שיהא הוא יושב והיא עומדת"), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' ט"ז), ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' י', סי' ה' אות ד'), כבוד והידור (פרק ו' סעי' כ"א, סעי' כ"ט).

ח. רשות אחרת.

1. א"צ לעמוד – אור לציון (ברכת נפתלי פרק ג' הע' י"ב), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ג' הע' י"ב), ברכת נפתלי (פ"ג סעי' ו').

ט. לפני סומא.

1. חיוב קימה – ברכי יוסף (ס"ק ב'), בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות ט"ו), ברכת נפתלי (פרק ב' סעי' ט').
2. מר"מ – מנ"ח (מצוה רנ"ז ס"ק ה'), כבוד והידור (פרק ו' סעי' כ"ד).

י. רוכב כמהלך דמי.

1. גמרא (קידושין דף לג:) – "איבעיא להו: רכוב כמהלך דמי, או לא. אמר אביי, ת"ש: טמא יושב תחת האילן וטהור עומד, טמא. טמא עומד תחת האילן וטהור יושב, טהור. ואם ישב הטמא, הטהור טמא. וכן באבן המנוגעת; ואמר רב נחמן בר כהן, זאת אומרת: רכוב כמהלך דמי, ש"מ".

ה] צורת הקימה.

א. עד כמה.

1. מלא קומתו – חרדים (פרק י"ח אות ה', "לקום מלא קומתו מפני זקן אפלו אינו חכם"), ח"א (כלל ס"ט סעי' ד', "וצריך לקום מלא קומתו"), ערה"ש (סוף סעי' ט'), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי סי' ד' סוף אות א', אות ה'), יחזקאל דעת (ח"ג סי' ע', "והקימה צריכה להיות מלא קומתו, בין מפני זקן בין מפני תלמיד חכם, וכמבואר ברמב"ם (פרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה א'), ובטור ושלחן ערוך (סימן רמ"ד סעיף א')), ברכת נפתלי (פרק ב' סעי' ד', סי' ד' אות א', אות ד'), כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ט), ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' י"ז).
2. מר"מ – ערה"ש (סעי' ט' - סעי' י"ב, "ולפני זקן מופלג בזקנה אין קמים רק נותנים לו הידור שקמים מעט ולא קימה גמורה ואולי יפרשו ...").
3. המנהג, רק הידור.
 - א) י"ל, רק הידור - ע"פ הערה"ש (לשונו לעיל).
 - ב) י"ל, עוסק בתורה - ע"פ הציץ אליעזר (לשונו לקמן).
 - ג) י"ל, שמסתמא הם מוחלים.
- 1) הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי סי' ד' אות ה', כבוד והידור פרק ו' הע' מ"ה) – "שאותם אנשים שאינם קמים מפני זקן מלוא קומה אלא עושים הידור, צריך לומר שסומכים ע"ז שמסתמא אמרינן שהזקן מוחל על כבודו, ומחילה מהני. כמ"ש שו"ע סעיף י"ד [וראה ריש פ"ו ובהערה שם] ושאלתי את מרן שליט"א - שהרי בדין זקן ותלמיד חכם הדין הוא שאם ביקש מהם מחילה צריך שיאמרו במפורש מחול לך וכדומה. אבל שתיקה לא נחשבת למחילה, והשיב - ששם איירי באדם פרטי שרוצה לבקש מחילה. בזה לא אמרינן מסתמא מוחל עד שיאמר הזקן מפורש מחול לך. אבל כשמדובר בציבור שלם כמו בנידון דידן אמרינן מסתמא מחול, וא"צ לומר כן מפורש".
- 2) מועדים וזמנים (ח"ג הג"ה סוף סי' רמ"ח) – "אמנם נתיישבתי ... בפשיטות טפי, שבתלמיד חכם מחילה מועיל, ומאחר שנהוג בקימה מקצת מסתברא שלת"ח סגי בכך ומחלו על כבודם לענין דסגי להו במקצת ... נראה דבזקן נמי מועיל דדיליה הוא ואם אינו מקפיד זהו כבודו ... ומ"מ צ"ב תמיד אם באמת המנהג כן".
- ד) מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ט).

ב. להשען על איזה דבר.

1. מיקל – אור לציון (ברכת נפתלי פרק ו' הע' ה'), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ו' הע' ה').
2. מר"מ – מנ"ח (מצוה רנ"ז ס"ק י'), הגר"ח ק' שליט"א (שאלת רב ח"א פרק ה' אות י"ב), ישראל בעמידה (שער א' אות י"ח), כבוד והידור (פרק ו' סעי' י"ט).

ו] להעצים עניו - סעיף ג'.

א. הלכה.

1. אסור – מחבר (סעי' ג'), ח"א (כלל ס"ט סעי' ו').

ז] קימה שיש בו הידור - סעיף ד'.**א. בדרכים.**

1. אין דין – משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, סי' קס"א, "בדרכים ליכא קימה והידור").

ב. לכבוד.**1. מחמיר.**

(א) חרידים (פרק י"ח אות ג') – "ופרשו המפרשים דהידור הינו דברים, לדבר לו בלשון כבוד ואדנות וענוה ולכפוף ראש לפניו".

(ב) ח"ח (לשה"ר עשה ח') – "ש'הדור הוא פבוד דברים, דהינו ל'דבר לו ב'דרכ' פבוד ואדנות. ובמקום ש'מגנהו, ב'נדאי אינו מ'הדרו".

(ג) עלי באר (עשה ח') – "שצריך לכבד בדברים לזקן, פשוט הוא ונלמד בק"ו מזקן ארמאי ...".

2. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' ד', סי' כ"ט אות ט', הע' ט"ו), נתיבות חיים (עשין שבילי חיים ס"ק ז'), הגר"ש לפאיר (קובץ אהל חוה עמ' ש"ע).

ג. לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו.**1. מחמיר.**

(א) תו"כ (קדושים פרק ג' פרק ז' אות י"ד) – "איזהו הידור לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו".

(ב) רש"י (קדושים פרק י"ט פסוק ל"ב) – "והדרת פני זקן. איזהו הדור, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו".

(ג) ע"י ח"ח (לשה"ר הג"ה על עשה ח') – "ומאוד יפלא לי על הראשונים וטור שולחן ערוך יורה דעה, שלא העתיקו מה שכתבו בתורת כוהנים מה הוא הידור. וז"ל התורת כוהנים: איזו הידור לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו, והובא זה ברש"י בחומש ומה שנזכר בקידושין ל"ב לענין מורא אב היינו אפילו אם אביו איננו זקן וחכם וצע"ג".

2. מיקל.

(א) הגר"ש"א זצ"ל (ברכת נפתלי סוף סי' י"ז).

(ב) ברכת נפתלי (פרק א' סעי' ח', סי' י"ז).

3. מר"מ – גרי"ז (הל' ת"ת פרק ה' הל' י"א), כבוד והידור (פרק ו' סעי' ו', הע' י"ט, סי' כ"ט אות י'), נתיבות חיים (עשין שבילי חיים ס"ק ז'), הגר"ש לפאיר (קובץ אהל חוה עמ' ש"ע אות ה').

(א) ברכי יוסף (ס"ק ו') – "וקצת קשה דשנינו בת"כ (קדושים פרשה ג סוף ז'), והביאו רש"י בפירוש החומש (ויקרא יט, לב), איזהו הדור, לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. הרי דהדור נכתב לענין בפני עצמו, אלא דממילא שמע' נמי קימה שיש בה הדור. ומדברי רש"י בש"ס משמע דמהדור לא נפקא מידי, שכתב דעל כרחך לא נכתב הדור אלא למעוטי וכו'. אך הפוסקים לא הביאו הא דתורת כהנים".

ד. לזלזל.

1. [לכו"ע] אסור – מהר"י ווייל (סי' כ"ח, "להכות זקן בלי חמלה, בהכאה גדולה כזה. ואם הזקן הוא בן שבעים, עבר גם על מצות עשה: מפני שיבה תקום וגו', דהלכ' כאיסי בן יהודא דאומר: כל שיבה במשמע"), כבוד והידור (פרק ו' סעי' ד', סי' כ"ט אות ט').

ה. חסרון כיס.

1. אין דין לכבד – מהר"י בי רב (סי' נ'), "ואף על גב דהוי מצות עשה לכבד את הזקנים ולהדר פניהם שנא' מפני שבה תקום היינו בדבר שאין בו חסרון כיס אבל בדב' שיש בו חסרון כיס כי הכ' שהוא רוצה ליקח מקומו ירוש' שהו' אביו לאו כל כמיניה כדאמ' בקידושין".

2. מר"מ – רדב"ז (ח"ב סי' תרכ"ח, "וא"ת הרי יש בה חסרון כיס ואמרינן מה הידור שאין בו חסרון כיס אף קומה שאין בה חסרון כיס ויש לומר דכופין אותו למכרו למי שראוי לו ואם לא מצא מי שיקנה מקומו מסתברא לי דמחוייבין הצבור לתת לו מה ששוה המקום כפי מה שישומו אותו ג' שמאים ומסתלק בעל כרחו שכל זה בכלל כבוד תורתנו הקדושה").

ח] בעלי אומניות - סעיף ה'.**א. בזמן הזה.**

1. מר"מ – הגר"ש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ד' הע' ו'), ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' ד').

ב. אברך כולל.

1. מחמיר – הגר"ח"ק שליט"א (שאלת רב ח"א פרק ה' אות א', "צריך לקום").

ג. שיושב במספרה (haircut).

1. מר"מ – ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' ו').

ט] זקן עכו"ם - סעיף ז'.**א. בפני עכו"ם - בזמן הזה.**

1. אסור – משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, "לעכו"ם בזה"ז ליכא אפילו הידור כל דהוא שכולם רשעים").

ב. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' נ"ז, סעי' נ"ח).

י] שני זקנים - סעיף ה'.

א. הלכה.

1. יעשה לו הידור – מחבר (סעי' ה'), ח"א (כלל ס"ט סעי' ה').

יא] קימה בזמנים מסוימים - סעיף י"א.

א. בשעת לימוד התורה.

1. גמרא (קידושין דף לג:) – "ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הוו יתבי, חליף ואזיל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה, אמר להו: חדא, דאתון חכימי ואנא חבר. ועוד, כלום תורה עומדת מפני לומדיה. סבר לה כר' אלעזר, דאמר ר' אלעזר: אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה. לייט עלה אביי".

2. חיוב בקימה – מחבר (סעי' י"א), "אפילו בשעה שהוא עוסק בתורה, צריך לעמוד מפניו", ח"א (כלל ס"ט סעי' ה'), הגר"ש"א זצ"ל (מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות כ"ט).

א) רק לפני ת"ח – ציץ אליעזר (חי"ח סי' ס"ח), "מסתבר הדבר דמפני זקן שאינו ת"ח איננו חייב לעמוד מפניו בשעה שעוסק בתורה".

ב) אפילו זקן – לבוש (סעי' י"א), "אם זקן או חכם עובר לפניו אפילו בשעה שהוא עוסק בתורה צריך לעמוד, שאינו מבטל בזה תורתו", בן איש חי (שנה ב' פר' כי תצא אות ט"ו), ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' א'), "וכן בשעה שמלמד תורה לאחרים", כבוד והידור (פרק ו' סעי' ה' ק"ב).

3. בעיון – ציץ אליעזר (חי"ח סי' ס"ח).

4. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' ל').

ב. בשעת תפילה.

1. חיוב בקימה – ברכי יוסף (ס"ק א'), "וטעמא כדאמרן, דלשאול לשלום רבו ולהשיב לאדם נכבד הכל כבוד שמים לקיים מצוותיו יתברך לכבד רבו ואנשים הראויים לכבוד, ומשום הכי הותר להפסיק בדברי שלום. והדברים פשוטים מאד", ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' ב'), הגר"ש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ד' הע' ג'), מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות כ"ט, "ובשעה שעוסקים בתפילה כגון בק"ש וברכותיה, אם זה יפריע בכוונת התפילה פטור מלעמוד, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואם לאו יש לעמוד, חוץ מפסוק ראשון של ק"ש", ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' ט"ו), "גם מי שיושב בבית הכנסת ועוסק בקריאת שמע וברכותיה, או בפסוקי דזמרה, חייב לעמוד מלא קומתו מפני זקן בן שבעים שנה ... ואין לומר בזה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, הואיל ויכול לקיים שתיהן, בלי שום טירדא. וכן הוא הדין למי שמברך ברהמ"ז, ורואה זקן או חכם שעוברים בתוך ארבע אמותיו, צריך לקום מפניהם לכבודם, אף על פי שברכת המזון דינה כדין תפלת שמנה עשרה".

2. מר"מ – כבוד והידור (פרק ו' סעי' ל"א).

ג. בשעת סעודה.

1. חיוב בקימה – ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' ט"ו).

2. במסיבה, לקום הבע"ב בעצמו ליתן כוסות יין או שכר לאורחים המסובים באיזה פעם - אם צריך לקום מפניו.

א) חיוב בקימה – תורה לשמה (סי' רנ"ה), "תשובה דבר זה מפורש בגמרא דקדושין דף ל"ב ע"ב רבא משקי בי הלולא דבריה ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה. לרב מארי ולרב פנחס בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה איקפד ואמר הנו רבנן רבנן והנו רבנן לאו רבנן פירש"י בלשון תימה א"ל אתם חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני רבנן ורבנן חבירכם דקמו מפני לאו רבנן ניהו ותו רב פפא הוה משקה בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לרבי יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מקמיה ואיקפד ע"ש ומאחר דרב פפא ורבא קפדי על זה משמע דמדינא חייבים לקום גם בהאי גוונא", ברכת נפתלי (פרק ג' סעי' ט"ז).

ד. אם צריך לנתן מקום באוטובוס לזקן.

1. לא.

א) משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, סי' קס"א) – מקום שלו, מגיע זקן למקומו, אין מכבד בדרכים, ועוד ג' צירופים.

ב) הגה"ק שליט"א (דרך שיחה ח"א עמ' שע"ה).

ג) עי' רבינו אפרים (פר' קידושים פרק י"ט פסוק ל"ב) – "כלומר כשתראה זקן מאד עומד והוא מיצר מאד בעמידתו ואתה יושב תעמוד מפניו ומאמר לו שב במקומו, וזהו מידת חסידות ... אבל מי שאינו זקן כ"כ ויש לו כח לעמוד תהדר אותו ותאמר תרצה לישב במקומי וזהו דרך כבוד וז"ש (ישעי' כ"ד כ"ד) ונגד זקניו כבוד".

ד) וכן מושב זקנים (שם).

ה) ועי' נחל קדומים (שם אות י') - **וצב"ג**.

2. כן.

א) באר משה (ח"ז קונ' עלק' סי' נ"ג) – דרך ארץ, אין הכסא שלו, בזיון.

ב) אז נדברו (ח"י סי' ל', סי' ל"א אות ב', חי"א סי' מ"ח ד"ה סי' ש"ג) – אין חסרון כיס כיון שצריך להשאר מעומד ממילא חיוב לנתן מקומו.

ג) שבט הלוי (ח"ב סי' קי"ד) – "והנראה לענ"ד להלכה דודאי עיקר מצות קימה מתקיים בקימה בעלמא והדר יושב, וזה מוכח בש"ס בכ"ד. אמנם היות דקיי"ל דבעינן קימה שיש בה הדור, ע"כ קרוב לודאי דאם אין מפנה מקומו להזקן מבטל ההדור דודאי אין זה

הדור דהצעיר יושב והזקן עומד לפניו כתלמיד מפני רב. אמנם כ"ז במקום שמשלמים בשביל עמידה כמו לישיבה, אבל במקום שמשלמים בשביל ישיבה יותר מעמידה, א"כ שוב ה"ל חסרון כיס ואמרינן מה קימה שאין בה חסרון כיס וכו'. אמנם י"ל דזה דוקא כעין בטול מלאכה וכיו"ב, אבל הכא החסרון כיס לצורך מצוה הדר הו"ל כמו שאר מצות דחייב בממונו".

(ד) אהלך באמתך (פרק כ' הל' ל"ט) – כופין על מידת סדום כיון שא"א לישב בזמן שהזקן עומד [תוך ד' אמות].

(ה) יחזה דעת (ח"ג סי' ע"א, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' כ"ב) – כופין על מידת סדום כיון שא"א לישב בזמן שהזקן עומד [תוך ד' אמות] – "שאם הוא בתוך ארבע אמותיו, ואין לו מקום אחר לשבת, צריך לתת לו את מקומו לשבת".

(ו) הגרש"ד מונק זצ"ל (והדרת פני זקן מכתב ב' אות ג') – מדות סדום.

(ז) והדרת פני זקן (עמ' כ"ד).

(ח) לב אברהם (סי' צ', כבוד והידור עמ' שמ"ב ד"ה גמ).

(ט) ברכת נפתלי (פרק ד' סעי' ז') – "תוך ד' אמותיו צריך לפנות את מקומו, ואפילו אם עומדים חוץ לארבע אמותיו, ראוי לנהוג לפנים משורת הדין".

(י) ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' י"ב) – היושב באוטובוס ונכנס תלמיד חכם או זקן, והגיע סמוך אליו, תוך ד' אמותיו (כשני מטר) והוצרך לעמוד בפניו כפי הדין, והחכם או הזקן נשארו עומדים תוך ד' אמותיו, מאחר ואין מקום פנוי באוטובוס, צריך לתת לו את מקומו לשבת, ואינו רשאי לשבת כל זמן שהתלמיד חכם או הזקן נשארים עומדים. (ובאביו וברבו חייב לעמוד כמלא עיניו). ואם הוא חולה או נכה ח"ו שאינו יכול לעמוד באוטובוס, אנוס רחמנא פטריה. וכן אם החכם או הזקן עומדים במרחק יותר מארבע אמות מהיושב, (שהוא אדם בריא) ראוי לו לנהוג בזה לפנים משורת הדין ולפנות לו את מקומו לשבת באוטובוס, שיש בזה גם כן מצות גמילות חסדים, ובפרט אם הוא בן תורה, שראוי לו לקיים דברי חז"ל שיהא שם שמים מתאהב על ידך. וכמו כן ראוי ונכון מאד לקום מפני אשה הנמצאת בחודשי הריונה, כשאין לה מקום לשבת באוטובוס, שיש בזה גם משום מצות גמילות חסדים, ובפרט בן ישיבה יעשה כן. [יחזה דעת חלק ג' סימן עא עמוד רכו].

3. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה ח"ד סי' רס"ב אות כ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק מ"א אות ז') – "יש לדון אם חייבים בזה מצד הדין, מ"מ יש לעשות כן עכ"פ בזקן וזקנה, מכיון דהעולם נהגו כן אית בזה חשש חילול השם".

(ב) הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי ח"א פרק ד' הע' ט') – "שזה שמפנה את מקומו אין זה מדין קימה, אלא מכיון שחייב לקום מפניהם, ואינו יכול לשבת כל עוד הם עומדים תוך ד"א. א"כ מקומו יסאר פנוי ... שכופין אותו על מידת סדום, ולכן יכבדם לשבת במקומו ... ואפילו חוץ לד' אמות ראוי לנהוג לפנים משורת הדין".

4. טעמים להחמיר.

(א) חסרון בקימה שיש בו הידור – שבט הלוי (ח"ב סי' קי"ד).

5. טעמים להקל.

(א) הולך דרכים – משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, סי' קס"א).

(ב) מסתמא רשעים – משנה הלכות (ח"ו סי' ק"ס, סי' קס"א).

6. מ"מ – עלינו לשבח (חלק ב' סי' קל"ז), הידור פנים (סי' ב' אות ג'), טעם ודעת (פר' קידושים), כבוד והידור (פרק ו' סעי' ל"ז).

יב] מחילה - סעיף י"ד.

א. הלכה.

1. כבודו מחול – מחבר (סעי' י"ד).

2. אין ראוי למחול תמיד – ברכת נפתלי (פרק ה' סעי' ג').

ב. לענין קימה.

1. לקום מפניהם קצת – מחבר (סעי' י"ד, "וכלם שמחלו על כבודם, כבודם מחול, ואעפ"כ מצוה לכבדם ולקום מפניהם קצת").

ג. גדר של מחילה.

1. רק בפירש, ולא בשתיקה – אור לציון (ברכת נפתלי פרק ה' הע' ח'), הגריש"א זצ"ל (ברכת נפתלי פרק ה' הע' ח'), ברכת נפתלי (פרק ה' סעי' ז').

ד. האם מחילה מהני להידור.

1. מחמיר – הגר"ח של"ט"א (שאלת רב ח"א פרק ה' אות ו', "אין מועיל").

2. מהני – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק מ"א אות א', "ומסתבר שזקן וחכם שמחלו על כבודם, אין מצוה אפ"י להדרם").

"והרגיל במצוות אלו, יזכה ליראת שמים, דכתיב מפני שיבה תקום והזרת פני זקן וסמיך ליה ויראת מאלקיך, הכי איתא במדרש רבה ובירושלמי, והביאו הריטב"א בפרק קמא דקדושיו"
חרדים (פרק י"ח אות ה')

"והזהיר במצוה זו לקום מפני זקנים וחכמים ורבותיו, זוכה לאריכות ימים, ותלמודו מתקיים בידו,
כמבואר בקידושין (ל"ג ע"ב)"

יחזה דעת (ח"ג סוף סי' ע'), ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' רמ"ד סעי' ט"ו)